

Yeni Roman'ın Düşünsel Temelleri ve Anlatısal Yapısı*

Ertuğrul İşler**

Özet

"Yeni Roman", İkinci Dünya Savaşı sonrası (1950'li yıllarda) geleneksel romanın anlatım biçimine bir tepki sonucu ortaya çıkan, bir akımdan çok yazınsal bir inceleme-araştırma serüvenidir. Kişi ve olayları arka plana atıp, eşyanın betimlenmesini (optik betimlemeyi) ön plana çıkarır.¹ Geleneksel yöntemlerin bugünün insanını anlatmaya yeterli olmadığını düşünen yeni-romancılar romanda çoğul bakış açısını tekil bakış açısına tercih ederler.

Anahtar Sözcükler: Yeni-Roman, Yeni- Romancı

The Intellectual Bases of the New Novel and its Narrational Structure

Abstract

"New Fiction", rather than being a movement emerging as a result of a reaction to the narration style of the conventional fiction at the end of the Second world war (in the 1950s), is an undertaking of a literary analysis and examination. The persons and the events are left in the background and the narration of the objects takes the most important place. New fiction authors who think that their methods are inadequate to narrate today's man prefer multiple view point to personal view point.

Key Words: New Fiction, New Fiction Author

"Roman sözcüğünü Cervantes ile birlikte ele aldığımız zaman, Batı'da genel olarak, destana karşıt olarak kullanıldığını görürüz. Destan bir topluluğun, roman ise bir bireyin serüvenlerini anlatır. Balzac' tan bu yana ise roman, bireysel serüvenler aracılığıyla bütün bir toplum devinimini anlatmayı amaçlar."² Roman, içinden çıktığı toplumun ayrılmaz bir parçasıdır. "Çünkü toplum diye adlandırılan bütün, (eğer onu gerçekten anlamak istiyorsak) yalnızca insanlardan değil, aynı zamanda, her çeşit maddesel ve kültürel nesneden de oluşmuştur"³. Michel Butor'a göre, "roman yalnızca topluluk ve birey arasındaki ilişkinin değil, ona bağlı olarak oluştuğu ortam içindeki

kültürel ve maddesel nesnelerin de anlatısıdır. Bu nedenle, bir romandaki çizgisel yapının yerini çok sesli bir yapı alır."⁴

XVIII. y.y.'da mektup biçiminde yazılmış romanlar (La Nouvelle Heloise, Les Liaisons Dangereuses) bireysel serüvenlerle dolu çok sesli bir yapı sunar. XIX. y.y.'ın bütün büyük romanları (Balzac, Stendhal ve Flaubert" in yapıtları) bunlara toplumsal temelli birçok seslilik getirir. Ancak maddesel ve kültürel unsurları (eşyaları) es geçerler. XIX. yy. romanındaki geleneksel anlatı biçimine ilk tepkiyi yeni-romancılar önce Proust ve Gide gibi ustalar gösterir. Gide, Kalpazanlar' da,

* Bu makale, 1997 yılında 3. sayımızda (ss.113-115) aynı başlık altında sehven yayımlanan yazının düzeltilmiş metnidir.

** Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Öğretim Üyesi, Denizli.

¹ Rifat, Mehmet, "Yeni Roman, Michel Butor ve Roman Üstüne Denemeler", Michel Butor, **Roman Üstüne Denemeler**, Düzlem Yayınları, İstanbul, 1991, s. 9.

² Butor, Michel, Roman Üstüne Denemeler, (çev., Mehmet Rifat/Sema Rifat), Düzlem Yayınları, İstanbul, 1991. s., 108

³ Butor, Michel, a.g.e., s., 108

⁴ Butor, Michel, a.g.e., s., 108

tanrısal bakış açısını bir tarafa bırakıp, anlatıcılık görevini kişilere verir. Getirdiği bu çoğul bakış açısı ile geleneksel romanda alışlagelen anlatıcı tipinin yetkilerini kısıtlayarak, olay ve kişi unsurunun anlatıdaki gücünü zayıflatır. Proust ise Yitik Zaman Peşinde adlı yapıtında şimdi ile geçmişini aynı anda parça parça (anımsadıkça) yaşar ve anlatır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle "1950'li yıllarda, Alain Robbe-Grillet, Michel Butor, Claude Simon, Robert Pinget, Claude Ollier ve Nathalie Sarraute gibi yazarlar, geleneksel anlatı biçimlerine özgü yöntemsel ve estetik yaklaşımlardan, varoluşçuluk akımının kendilerine sunduğu ideolojik sorunsaldan kurtulmak için, karşı tutumlarını ortaya koyacakları yapıtlarını oluşturma çabasına girerler. Başlangıçta tek ortak yanları geleneksel anlatı biçimine ve varoluşçuların kendilerine sunduğu ideolojik sorunsala karşı çıkmaktır. Ancak, yapıtlarını art arda yayımlama olanağı bulunca "Yeni-Roman" diye adlandırılan bir serüven başlar."⁵

"Burada "yeni" sözcüğü, daha ziyade geleneğe karşı anlamında kullanılır. Aralarındaki bazı görüş ayrılıklarına karşın birlik oldukları tek nokta geleneksel anlatıma karşı olmalarıdır. Bu ortak tutumları dışında, yeni romancılar arasında tam bir görüş birliği olduğu söylenemez. Bazı eleştirmenler yeni-romanın ortaya çıkışını; hızla artan tüketim toplumuna, bireyin edilgen duruma gelmesine ve bunun sonucunda da nesnelere insanlara karşı olmalarıdır. Bu durumda yeni-romanı insanlara değil nesnelere ağırlık veren bir yeni gerçekçilik olarak nitelemek de olanaklı. Bazı eleştirmenler ise yeni-romanı bir dilsel anlatım serüveni olarak görür."⁶ Bu yaklaşıma göre, Yeni-Romancılar dilin üretici gücünü okura kanıtlamak istedikleridir. Maurice Nadeau'ya göre "Yeni Roman ne bir okul ne de bir akımdır."⁷

Ancak şurası bir gerçek ki, yeni-romancıların ortaya koydukları bütün yapıtlarda, "XIX. y.y.' dan beri süregelen ve tükenmiş olarak görülen

öyküleme tekniğine bir tepki vardır. İlk iş olarak, romanlarında anlatıcı tipini değiştirirler. İnsanı ve çevresindeki nesnelere, özellikle de algılanabilir nesnelere (optik betimleme) betimlemeye yönelirler. Betimleme, yeni romanın ayırıcı bir özelliği olur."⁸ Ruhsal çözümlemeler bir tarafa bırakılıp, "kişi anlatımın merkezi olmaktan çıkar ve kendisine adeta kameranın objektifi işlevi verilir. Yeni-romancılar, bu konuda kendilerine, Proust, Joyce, Faulkner, Kafka ve Gide gibi büyük yazarları örnek alırlar."⁹ Onların yarım bıraktıklarını kendilerince tamamlamak isterler. "Temelde anlatım yöntemlerini dünyanın hızlı dönüşümüne uyarılma isteği vardır. Anlatının yapısını, bir akım, bir okul ya da bir yazarlar topluluğunu adlandırma kaygısıyla değil, sürekli değişen dünyada, insanla dünya arasındaki ilişkileri anlatabilme kaygısıyla değiştirmeye istekindedirler."¹⁰ A. R. Grillet "Yeni-Roman" deyimini niçin kullandığımı şöyle açıklıyor: "Bu deyim yeni roman biçimleri arayan, insanla dünya arasındaki yeni bağlantıları anılabilen (ya da yaratabilen) yeni bir roman bulmaya karar veren kişileri kapsıyor, yani yeni bir insan bulmaya karar veren kişileri kapsıyor, hepsine uygun bir ad oluyor."¹¹ Yeni-Romancılar, "geleneksel romandaki gibi belli bir çizgi üstünde ilerleyen bir öyküleme yerine, yaşamın çoğulluğunu, karmaşıklığını yansıtmaya, görüntüleyecek bir simgeler bütününe, çok sesli bir yazı tekniğine yönelirler."¹² Çağdaş insanın bilincini XIX. yy. romanının anlatım biçimiyle dile getirmenin hem yanlış hem de olanaksız olduğu kanısındadırlar. "Çağdaş insanın bilinci, "ait olduğu çevreden edindiği benimsenmiş fikirlerin" dayanıksız izleğinden başka bir şey değildi. Bu benimsenmiş fikirlerin kendileri de derin bir hiçliği, handiyse benliğin yokluğunu gizliyorlardı. İç dünya insanın kendisiyle olan dile getirilemez içli dışlılığı, aldatıcı bir aynaydı sadece. Onca çaba ve düş kırıklığının kaynağı olan 'psikoloji' yoktu artık"¹³ "Roman yalnız olay ve kişiler üstüne kurulmamalıdır" yargısı vardır yeni romancılar da. İnsan evren ilişkisinin bu kadar basit olmadığını öne sürerler. Onlara

⁵ Rifat, Mehmet, "Yeni Roman, Michel Butor ve Roman Üstüne Denemeler", Michel Butor, **Roman Üstüne Denemeler**, Düzlem Yayınları, İstanbul, 1991, s. 7-8

⁶ Rifat, Mehmet, a.g.y., s., 8

⁷ Grillet, Alain-Robbe, Yeni Roman, (çev., Asım Bezirci), Ara Yayınları, İstanbul, 1989, s., 9

⁸ Rifat, Mehmet, a.g.y., s., 8-9

⁹ Rifat, Mehmet, a.g.y., s., 9

¹⁰ Rifat Mehmet, a.g.y., s., 9-10

¹¹ Grillet, Alain-Robbe, Yeni Roman, (çev., Asım Bezirci), Ara Yayınları, İstanbul, 1989, s.,31

¹² Rifat, Mehmet, a.g.y., s., 12-13

¹³ Sarraute, Nathalie, **Kuşku Çağı**, (çev., Bedia Kösemihal), Adam Yayınları, İstanbul, 1985, s., 12-13

göre, yazar kendini, bir tarihin, bir çevrenin, bir uygarlığın koşullandırmasından kurtarırsa daha özgür yazma olanağına kavuşur, yaşamın karmaşıklığını daha tarafsız anlatabilir. Romanı, XIX. y.y.'ın usçu düzeninin basmakalıp anlamlarından kurtarmak için kişi ve olay unsurunu anlatının merkezinden çıkarıp yeni yöntemleri uygulamaya koyulurlar. (Bkz., Sarraute, Nalhalie, Kuşku Çağı, (çev., Bedia Kösemihal), Adam Yayınları, İstanbul, 1985, s., 10-15)

Yeni-Roman'da olaylar ve kişiler okurun ilgisini çekmez. Zira Yeni-romancılar olay ve kişilerle hiç ilgilenmez. Yapıtlarında olay var mı yok mu algılamak olanaksızdır. Olay çok basite indirgenir. Roman boyunca bir ana konuya, ana konuyla ilgili ayrıntılara hiç yer vermezler. Olaylar çarpıcılığını yitirir. Olaydan çok yazarın kullandığı anlatısal yöntem ve biçimi çeker okurun ilgisini. Biçim içerikten daha önemli bir duruma gelir. Yeni-Romancıların bu yaklaşımını Michel Butor "*Bundan böyle, romanda biçim üstüne çalışma büyük önem kazanmaktadır*"¹⁴, diyerek doğrular. Yeni-Roman bir tür konusuz-roman gibidir. Olaylar anlatıdaki önemini yitirince kişilere yapacak pek fazla bir şey kalmaz. Kişi anlatının basit bir unsuru durumuna gelir. Geleneksel romanın başkahramanlarından ve güçlü kişilerinden geriye kalan pek fazla bir şey yoktur. Kişinin varlığı da, yokluğu da anlatı kurgusunu etkilemez. Kişiler güçsüz ve siliktir. Bazen isimleri bile verilmez romanda. Okur adlarını öğrenmekte, aklında tutmakta zorlanır. Yazar bazen kişilerin adlarını yazmaya bile gerek duymaz, isimleri harflerle gösterir. Michel Butor'un La Modification adlı yapıtında kişinin adı L. ve D. harfleriyle gösterilir. Okur bu kişinin adının Léon Delmont olduğunu kitabın ortasına doğru öğrenebilmektedir. (Bkz., Sunel, A., Hamit, "*Yeni-Roman'da Öge Değişiklikleri*", FDE 12, Kış 1983) Kişilerin geleceği ve geçmişi hakkında hiç bir bilgiye rastlanmaz. Romandan kişileri alıp çıkarsanız, yokluğu hiç fark edilmez. Herhangi birini onun yerine koyup okuma eylemini sürdürebiliriz. Okur kişilerin adını hiç anımsamaz. Geleneksel romandaki tanrısal bakış açısı yerini çoğul bakış açısına bırakır. Anlatma görevini kişiler üstlenir. Bu yeni anlatıcılar kişilerin geçmişi ve geleceği hakkında ayrıntılı bilgi edinme ve bilgilendirme kaygısı taşımazlar. Okur anlatıyı

sınırlandırılmış bir bakış açısıyla izlemek ve algılamak zorundadır. Yeni-Romancılar insanlardan çok eşyaları betimlerler. İnsan unsuru hep eşyanın gölgesinde kalır. Sanki konusuz ve kişisiz bir roman çıkar ortaya. İnsan unsurunu romandan tamamen dışladıklarını kabullenmezler, kişileri geleneksel anlamıyla romandan attıklarını öne sürerler. "*Kitaplarımızda, sözcüğün geleneksel anlamıyla kişiler yoktur. Bundan ötürü, insan diye bir şey bulunmadığı yolunda acele bir yargıya varıldı. Bu yargı eserlerimizin iyi okunmamasından geliyor. Çünkü onların her sayfasında, her satırında, her sözcüğünde insan vardır. Romanlarımızda çok ver tutan ve inceden inceye tasvir edilen nesnelere varsa, unutmamalı ki, onları gören bir insan gözü, anımsayan bir insan düşüncesi, değiştiren bir insan tutkusu da vardır.*"¹⁵ Anlatıcılık görevini üstlenen kişilerin bakış açısı değiştikçe okurunki de değişir. Şimdi ile geçmiş iç içe geçer. Kişiler şimdi ile geçmişte birlikte yaşar. Bu yüzden, Yeni-Romancılar -dilbilgisi yönünden- anlatımlarında çoğunlukla şimdiki zamanı kullanmayı yeğlerler. Somut zaman yerine soyut zamanla ilgilenirler. Zira somut zamanda şimdi ile geçmiş aynı anda yaşamak olanaksızdır. Şimdiki zaman bir yandan okurun romana daha etkin katılımını sağlarken, bir yandan da zamanın akışındaki kesintisizliği gösterir. Yeni-Roman'da bir başlangıç ve bir son yoktur. Başlangıç son gibi, son başlangıç gibidir. Romanın en son cümlesinden sonra bile anlatı devam edecekmiş izlenimi verir. Böylece Yeni-Roman geleceğin anlatısı olur.

Yeni-Roman'da kişileri, olayları ve zaman-uzam ilişkisini geleneksel romanda olduğu biçimiyle bulamayız. Anlatı yerlemleri (zaman, kişi ve uzam) okura hazırlayıp sunulmaz. Okurun metne daha etkin katılımı istenir. Metni okuma sürecinde, doğal olarak, okurun çabası ve katkısı arlar, romanın bir kişisi olur, o artık şimdinin anlatıcısı, kısacası kendi kendinin anlatıcısı olur. Okurun karşı karşıya kaldığı bu yeni durum, insanın dünyadaki yerinin yeniden belirlenmesi çabasıdır. Zira koşullar çok değişmiştir. Yeni-Roman da ortaya çıkan yeni koşullara uyum sağlamak amacıyla ortaya çıkmış yeni bir yazınsal serüvendir. (Bkz., Sunel, A., Hamit, "*Yeni-Roman'da Öge Değişiklikleri*", FDE 12, Kış 1983)

¹⁴ Butor, Michel, Roman Üstüne Denemeler, (çev., Mehmet Rifat/Sema Rifat), Düzlem Yayınları, İstanbul, 1991, s., 19

¹⁵ Grillet, Alain-Robbe, Yeni Roman, (çev., Asım Bezirci), Ara Yayınları, İstanbul, 1989, s.,53

KAYNAKÇA

Butor, Michel, **La Modification**, Editions de Minuit, Paris, 1957

Butor, Michel, **Roman Üstüne Denemeler**, (Çev. Mehmet Rifat/Sema Rifat), Düzlem Yayınları. İstanbul. 1991

Grillet, Alain-Robbe, **Yeni Roman**, (Çev. Asım Bezirci), Ara Yayıncılık, İstanbul, 1989

Rifat, Mehmet, "Yeni Roman, Michel Butor ve Roman Üstüne Denemeler", Michel Butor, **Roman Üstüne Denemeler**, Düzlem Yayınları, İstanbul, 1991, s., 7-15

Sarraute, Nathalie, Kuşku Çağı, (Çev. Bedia Kösemihal), Adam Yayınları, İstanbul, 1985

Sunel, A., Hamit, "Yeni-Roman'da Öğe Değişiklikleri", FDE 12, Kış 1983